

TJOCKA SLÄKTEN

Medlemsblad för Lappmarkens släkt- och bygdeforskare
Nummer 2 - År 2011

Redaktörens rader

Kära medlemmar, då var det dags för ännu ett nummer av Tjocka släkten. Snart är det sommar och kanske tid att träffa släkten på riktigt. För er som har planer på att åka till Vilhelmina kan jag rekommendera att förlägga resan till perioden 4-10 juli för då arrangeras en Kulturvecka med många intressanta evenemang för oss kulturhistorisk intresserade. Ni kan till exempel lära er hur man slår med lie och hässjar hö, koka salva efter gammalt recept, lyssna på fantastiska historier under en Ljugarkväll på Folkets Hus, höra spännande föredrag och mycket annat. Lappmarkens släkt- och bygdeforskare kommer att ha öppet hus i tingshuset den 7-12 juli, så då har ni all möjlighet att få hjälp i er släktforskning. Vill ni veta mera vad som händer i Vilhelmina i sommar och under Kulturveckan, kontakta Vilhelmina Turistbyrå: 0940-398 86. Sist men inte minst önskar jag er alla en riktigt härlig och avkopplande sommar!

Föreningsnytt

Årsmöte

Släktforskningens dag firades i hela landet lördagen den 19 mars. Lappmarkens släkt- och bygdeforskare hade öppet hus och föredrag i Tingshuset och senare på eftermiddagen hölls årsmöte. Föredraget hölls av Boo och Yvonne Jonsson och handlade om Bengt Hansson från Dorris (se även avsnittet om Vilhelmina – årets berättarkommun).

Verksamhetsberättelsen och bokslutet för 2010 godkändes och styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Årsmötet beslutade att medlemsavgiften ska vara oförändrad 120 kr med 60 kr tillägg för familjmedlem. Verksamhetsberättelsen för 2010 och verksamhetsplanen för 2011 finns att läsa på hemsidan www.lsbf.vilhelmina.com under rubriken Föreningsinfo/årsmöten.

För 2011 består styrelsen av

Ordförande Carina Strömberg

Vice ordförande Sune Edman

Sekreterare Ulla Carin Olofsson

Kassör Evonne Sandqvist

Styrelseledamot Björn Fahlander

Styrelsesuppleanter Ingalena Marthin och Owe Ångquist

Revisorer

Birgitta Olsson

Ulla Almroth

Revisorssuppleant

lars-Gustaf Eriksson

Resan till landsarkivet i Härnösand

En kylig marsmorgon samlades vi vid Tingshuset för att ta plats i bussen. Hela tiden gick ett larm, men när chauffören Jan-Erik Häggström tyckte att vi var vakna, stannade han och stängde av väckarklockan, som låg i bagagerummet, och pratet tog fart. Det rörde sig om högt och lågt, vitt och brett, allvar och tok. Därför gick resan väldigt fort och snart var vi i Sollefteå

och restaurang Nipan, som är inrymd i f.d T3:s matsal. Där serveras massor med god mat, som dessutom är billig.

Jan-Erik Häggström läser bouppteckningar från Skorped och Barbro Viklund får hjälp av Björn Thunberg från Härnösands släktforskare. Med på bilden är också Agneta Olofsson, även hon från Härnösands släktforskare.

Mätta och nöjda åkte vi vidare till Folkhögskolan i Härnösand där Carina Strömberg (som åkt en dag tidigare) mötte oss. Vi fick nycklarna till våra övernattningsrum innan det bar iväg till Landsarkivet och en fantastisk rundvandring bland massor av hyllmeter med böcker av det mest skilda utseenden, korta, tjocka, stora och tunga. Hur trasiga böcker lagades fick vi också en inblick i. På landsarkivet mötte även vår medlem Tord Eriksson från Stockholm upp.

Några av oss, som var intresserade av flottningsarkiv och Domänverkets arkiv, åkte till Arkivcentrum Nord på f.d. KA5:s område. Vi övriga drabbade den lätt chockade personalen, som hjälpte oss med att få fram de böcker vi var intresserade av. Teckentydningen kunde börja, och under tiden kunde vi trösta oss med smörgås och kaffe, som Carina hade fixat. Den dagen hade Härnösandskretsen årsmöte och vi var inbjudna att lyssna på en föreläsning, men först blev det en uppvisning i hur man krånglar till ett möte, men till slut fick prof. Lars Ericsson Wolke berätta om soldatforskning. Efteråt intog vi pizza och sallad på en bar, för att efter en händelserik dag återvända till övernattningsrummen. God sömn och dito frukost gjorde oss redo för en ny drabbning på arkivet. Besökarna på Arkivcentrum fick med sej en stor kartrulle och vi andra en massa papper och fotografier.

Härnösandsvistelsen avslutades med en god lunch på Vårsta Diakonigård. Stort tack till Carina för ett trevligt och lärorikt arrangemang, följt av ännu en tokrolig bussresa, nu med Vilhelmina som mål.

Barbro Viklund

Röster från fjäll och bygd

I samarbete med Studieförbundet och Övre Vojmårdalens bygdeförening ordnades en berättarkväll i byastugan i Henriksfjäll den 5 maj. Ett trettiotal personer hade mött upp för att lyssna till röster och berättelser som genom inspelningar bevarats för eftervärlden.

Staffan Lundmark från DAUM hade med sig inspelningar av intervjuer gjorda med fjällbor som nu är borta för länge sedan. Karl-Göran Hansson spelade upp intervjuer han gjort i ett projekt i mitten av 1990-talet. Många värdefulla berättelser finns på detta sätt kvar i framtiden.

Dialekt-, ortnamns och folkminnesarkivet i Umeå ingår i den statliga myndigheten Institutet för språk och folkminnen, SOFI. DAUM verkar i första hand i Västerbotten och Norrbotten och arbetar med att samla in och bevara dialekter och namn, folkminnen och folkmusik. Samlingarna i arkivet består av inspelningar och uppteckningar, bl a finns ca 5 000 timmar inspelat material och 15 000 sidor text. Det finns också uppgifter om dialektord, ortnamn, växtnamn, m m samlat på ca 2 miljoner kort! På hemsidan kan man söka efter inspelningar och skriftliga samlingar, se DAUMs databaser på www.sofi.se.

Carina Strömberg

Hembygdsförbundets årsstämma

Västerbottens läns hembygdsförbund hade årsstämma lördagen den 14 maj på Gammplatsen i Lycksele. Årsmötet hölls i Ruselegården där också lunch och kaffe serverades. Lycksele hembygdsförenings ordförande Karin Söderlund hälsade välkommen och berättade om allt det ideella arbete som ligger bakom Gammplatsens utveckling. Som alltid i sådana här sammanhang är de ekonomiska medlen små och våra hembygdsföreningars fortlevnad bygger på engagerat deltagande från intresserade medlemmar.

Ombud från Lappmarkens släkt- och bygdeforskare var Barbro Viklund och Carina Strömberg och från hembygdsföreningar runt om i länet hade ett sextiotal personer mött upp. Bo Nilsson från Bjurholm valdes till ny ordförande i länsförbundet för två år.

Karin Söderlund var också en kunnig guide och visade runt på det intressanta området. Fler bilder från Gammplatsen finns på LSBF:s hemsida, www.lsbf.vilhelmina.com

Öppen spis och piga i Karlbergsgården

Margaretakyrkan

Carina Strömberg

Höstupptakt 25 augusti

Den 25 augusti blir det höstupptakt med surströmming i Malgomajskolan i Laxbäcken. Vi får också en visning och höra om skolans historia.

Ur Nils Erikssons samling

Anna-Stina berättar för Nils Eriksson om hur man botade sjukdomar förr

Anna-Stina Björkman född 6/5-1856 i Hunneberg, gift i Nästansjö i samband med ett husförhör den 25/1-1881 med Pehr Fredrik Pehrsson Björkman, född 13/9-1848.

Hur man botade sjukdomar

Bot mot värk. Min far (Carl Olof Jacobsson, Tresund) var en mycket anlitad man, då det gällde att laga till medicin mot värk. De kom långt ifrån för att få medicin. Han kokade så att han aldrig saknade medicin. Hur han lagade till den vet jag inte riktigt, men jag vet att han lade älgmossa, tyvebära (bären av tibast) tyvebark och vändelrot i medicinen, som han kokade i en gryta. Om det var ännu mera där vet jag inte, men jag vet, att det var många som blev botade.

En dag stod min morfar (Jonas Persson) och klöv ved i vedboden, då blev han "trollskjuten", han fick plötsligt sådan värk i ryggen att han låg och jämrade sig alltjämt. Men då far hade lagat till medicinen åt honom blev han genast frisk.

Min far botade också ormbett, men på vilket sätt vet jag inte.

Kasta ut för ont brukade också pappa göra. Han skrapade något silver av en silverslant, koppar av en gryta eller kaffepanna samt något mässing från sil-väven. Detta lade han in i trådar, som han tagit från den sjukes kläder. Han kastade detta mot någon över vänstra axeln. Detta använde han mot den som råkat ut för "ont".

Björngalla. Min pappa var en särskilt skicklig jägare. Han hade varit med och dödat många björnar. Den bästa medicinen mot allt ont var björngalla, som han tog reda på av alla björnar. Han tog den mot ryggsnitt, hosta och alltid när han inte kände sig frisk och kry.

Kolik. Mot kolik tog han tyvebära. Han hade alltid sådana i en liten ask.

Mot förstoppning använde han smör.

Vín har jag själv brukat knyta bort. Jag tog tre tretvinnade trådar av olika färger och på dessa knöt jag ett udda antal knutar 3,5 eller 7. Tråden knöt jag sedan om den sjuka handleden eller fotleden. Tråden fick sitta där tills det blev bra. Vín gick ganska fort över.

Engelska sjukan. Förr i tiden hade barnen ofta "ris". En gubbe i Stabburnäs brukade laga rissmörning, men på vilket sätt vet jag inte.

Insänt av Eivor Forsberg, Nästansjö

Umnäs Kyrka

av Stig Anderback

Ibland kan det ta en viss tid mellan tanke och handling. Så var det med kyrkan i Umnäs. När professor Zetterstedt gjorde sin resa genom Ume lappmarker 1832, 100 år efter Linnés resa, träffade han kronolänsman Holmströms son, den 10 juli. Han hade utsynat ett antal nybyggen i trakten. Zetterstedt skriver: "Det är ock möjligt att i en framtid ännu mera odling och rörelse kan komma att samla sig omkring det nu ödsliga Tärna och att slutligen fullt skäl företer sig till uppbyggnad av den önskade kyrkan i Umenäs, sedan nemligen däromkring först blivit en mera befolkad trakt". Citat hämtat från boken *Resa genom Ume lappmarker i Vesterbottens län*.

Drygt 90 år senare hade tanken blivit till handling och kyrkan kunde invigas 1926. Frivilliga dagsverken, skänkt virke, medel från kyrkostämman i Stensele och en donation från Amy Segerstedt i Stockholm gjorde det möjligt att uppföra den. Arkitekt var Anders Roland från Stockholm.

Vid invigningen, som förrättades av biskop Olof Bergqvist, var det enligt VK mellan 400-500 personer som närvarade. Landsfiskal Åström ställde sig innanför kyrkdörren för att dirigera folkmassan men "han följde med strömmen långt fram i kyrkan" enligt Georg Larsson, bybo.

Kyrkogården invigdes 1930 och samma år stationerades den första prästen, Gustaf Rusén. Tidigare var Dikanäs den kyrkplats som nybyggarna i Umnäs och trakten där omkring sökte sig till. Redan 1833 invigdes den kyrkan.

Under åren har ett tiotal präster tjänstgjort i Umnäs och för närvarande tjänstgör Bert Dimenäs som komminister. En tjänst som delas med Dikanäs och Saxnäs. Umnäs tillhör tillsammans med de orterna Fjälldistriktet inom Stensele-Vilhelmina Pastorat.

Många genuina och minnesvärda församlingsbor har haft sitt andliga hem i Umnäs kyrka och där delat glädje och sorg, förmedlats tro, tröst, förlåtelse och sammanhang.

En av min mormors, Linda Eliasdotter-Johansson, goda vänner, Maria Norberg, "Stations- Maria", var en av dem. Vid en vigsel satt hon längst fram i kyrkan. Hon var då 80 år. När brudparet vände sig om och orgeln började intonera utgångsmarschen hördes Marias ljudliga stämma: "Men Herre, om n'Norberg ville dö, så ja fick gift om me, för de där där hä syntes roligt".

Stations Maria (1879-1979)

Vilhelmina – Årets berättarkommun 2011

Sedan 2009 arrangeras varje år en Berättarfestival i Skellefteå. Det är Kultur Skellefteå, Skellefteå Museum, Västerbottensteatern och Västerbottens museum som samarbetar för att utveckla berättandet i regionen och för att förmedla det västerbottniska kulturarvet. Dessutom uppmärksammar man varje år en kommun som medvetet arbetar med det muntliga berättandet genom att utse en ”Årets berättarkommun”. Under 2011 är det Vilhelmina som fått äran att bära titeln och i samband med invigningen av årets berättarfestival i Skellefteå den 11 april togs budkavlen över från fjolårets berättarkommun, Bjurholm.

Två dagar senare, onsdagen den 13 april, åkte sedan en stor skara kulturarbetare och berättare från Vilhelmina till Skellefteå för att under en hel dag delge åhörare smakprov av vårt immateriella kulturarv. Platsen för arrangemanget var Nordanå kulturcentrum.

Först ut på scen var Gunilla Lönnberg som berättade om sina släktingar som emigrerade från Vilhelmina till Canada i början av 1900-talet. Tillsammans med andra utvandrade sockenbor byggde de en kyrka i Hay Lakes som, till minne av hemtrakterna, fick namnet Wilhelmina.

Om kyrkstäder och kyrkstadsliv i Västerbotten berättade undertecknad, medan elever och lärare från Saxnäs skola visade smakprov på de filmer de själva gjort och som de vunnit pris med under filmfestivalen i Umeå 2010.

Suzanne Sellin och Anita Johansson delgav publiken många intressanta och roliga historier om Vilhelmina Amatörteater och Vojmåligan.

Ett mycket finstämt program framfördes av Yvonne och Boo Jonsson, vilka läste dikter av arbetaren, poeten och tänkaren Bengt Hansson från Dorris. Dikterna varvades med musik på cello, framförd av Yngve Björklund.

Yvonne och Boo på scenen i Skellefteå.

Foto: E. Idenfors

Om författaren Bernhard Nordh och hans äventyrliga liv föreläste Lars-Åke Holmgren.

Efter middagen tog Gerd Ulander vid och berättade om Emma Ricklund, upphovskvinnan till konstnärshemmet Rickundgården i Saxnäs.

Kvällen avslutades med ett musik- och berättarcafé där Matilda Höök och Ingegerd Sandgren berättade om den kände fiolspelmannen Jon-Erik Öst och framförde en del av hans låtar. En av hans kanske mest kända kompositioner är Fiolen min. Inför varje programpunkt uppträdde dessutom elever i årskurs 6 från Volgsjö skola med korta berättelser de fått med sig hemifrån eller folksagor de lärt sig i skolan.

När dagen var över var det en mycket nöjd skara historieförmedlare som steg på bussen hem mot Vilhelmina. En medföljande åhörare och fotograf sammanfattande dagen med följande kommentar: "Tänk att man ska måsta åk ända åt Skellefteå få å fö veta allt e hannä om sin egen kommun", vilket jag tolkar som ett gott betyg för själva dagen men samtidigt en kritik för att vi anordnar för få kulturevenemang med lokalhistorisk prägel i Vilhelmina. Men nu har nästan ett år framför oss att ändra på den saken. Fram till mitten av april 2012 kommer flera olika programpunkter att anordnas i berättandets tecken i Vilhelmina, såväl inne i tätorten som ute i byarna. Vill du hålla dig ajour med vad som händer och när kan du besöka arrangemangskalendern på följande webbplats: www.wilmakultur.se

Laila Eliasson

Jubileumsarrangemang 5 – 6 oktober

Sveriges Släktforskarförbund firar i år sitt 25-årsjubileum. Förbundet vill framhålla den fantastiska tillgång vi har i våra arkiv och jubileumsårets tema är därför *Arkivens dolda skatter – sök svaren i originalen*. Lappmarkens släkt- och bygdeforskare firar även jubileum 2011, föreningen bildades 1991 och har alltså verkat i 20 år.

För att fira detta ordnar LSBF en jubileumsresa den 5 – 6 oktober 2011. Vårens resa till landsarkivet i Härnösand blev en succé och nu vänder vi oss till de arkivinstitutioner som finns i vår residensstad Umeå. Vi besöker Forskningsarkivet på Umeå universitet, Dialektortnamns- och folkminnesarkivet SOFI/DAUM och Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

Information och upplysningar om resan lämnas av Carina Strömberg, tel 0940/201 23, 070/648 25 17 eller e-post ordf.lsbf@vilhelmina.com

Carina Strömberg

Lappmarkens släkt- och bygdeforskare

Plusgiro: 86 48 93-3

Medlemsavgift: 120 kr, familjemedlem 60 kr

Hemsida: www.lsbf.vilhelmina.com

E-post: lappmarkensslsbf@vilhelmina.com

E-post till redaktör: laila.eliasson@vilhelmina.se